

PM Rotel IV (Dnr KS 2021/67)

Promemoria - Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan

Remiss från Utbildningsdepartementet

Remisstid den 15 april 2021

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Isabel Smedberg-Palmqvist anför följande.

Ärendet

Utbildningsdepartementet har remitterat promemorian ”Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan” till Stockholms stad för yttrande.

Promemorian föreslår bland annat ändringar i befintliga pedagogiska utbildningar och en ny försöksverksamhet med kortare kompletterande pedagogisk utbildning. Ändringar föreslås även i grundläraresexamen för att fler ska bli behöriga i svenska som andraspråk och modersmål.

Det första förslagsområdet handlar om att kraven på lärarutbildningen ska skärpas och förtydligas. Detta föreslås ske genom en ny förordning om utbildning till lärare och förskollärare.

Det andra förslagsområdet handlar om införandet av en ny försöksverksamhet med kortare kompletterande pedagogisk utbildning riktad till personer med en tidigare examen.

Det tredje förslagsområdet berör ändringar i de befintliga kompletterande utbildningarna för ämneslärare. En ny bestämmelse föreslås införas i de befintliga två förordningarna som styr de kompletterande pedagogiska utbildningarna.

Det fjärde förslagsområdet handlar om ändringar i grundläraresexamen som omfattar svenska som andraspråk och modersmål. Kraven för grundläraresexamen föreslås därför ändras så att ämnesstudier i något av ämnena svenska som andraspråk eller modersmål inklusive nationella minoritetsspråk kan ingå i inriktningarna.

Samtliga författningsförslag föreslås träda i kraft 1 augusti 2021 men tillämpas först från och med årsskiftet 2021/2022.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till flera av förslagen i promemorian då de bedöms leda till att kvaliteten i lärarutbildningen stärks och att vi får fler legitimerade lärare i stadens skolor.

Utbildningsnämnden är i huvudsak positiv till förslagen. Lärarbristen är ett reellt problem och kompetensförsörjning av lärare är ett prioriterat område för nämnden.

Mina synpunkter

Jag delar utbildningsnämndens positiva ställningstagande till flera av förslagen i promemorian, då kvalitén i lärarutbildningen stärks och vi får fler legitimerade lärare i stadens skolor.

Särskilt vill jag lyfta fram försöket med en kortare kompletterande pedagogisk utbildning. Det är oerhört viktigt att skolan kan ta del av den kompetenspool som finns i samhället. Det finns många som har omskolat sig till lärare efter att ha tagit en annan akademisk examen. Jag är övertygad om att en kortare kompletterande pedagogisk utbildning kan locka fler att skaffa sig en lärarlegitimation och att läraryrket blir attraktivt för en större grupp ämneskunniga akademiker.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 14 april 2021

ISABEL SMEDBERG-PALMQVIST

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Promemoria Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av Peter Wallmark (SD) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Att delvis bifalla förslaget

Därutöver vill vi anföra följande:

Alla barn och ungdomar ska ges goda förutsättningar för att lära sig svenska. Vägen dit är inte att öppna upp för alternativa sätt att avlägga lärarexamen. Förslaget att införa en mer flexibel grundlärarexamen som omfattar svenska som andraspråk är inte något som kommer vända utvecklingen vi ser i samhället med ökad segregation och utanförskap. Alternativa vägar till en lärarexamen kommer ej att bidra till ett mer sammanhållet samhälle. Det är av stor vikt att våra lärare har goda kunskaper i svenska. Det kan tyckas vara en självklarhet men så är inte fallet. När modersmålsundervisningen utvecklades mellan 1968 och 1977 såg Sverige helt annorlunda ut. Svenska var då det språk som var det absolut dominerande huvudspråket. Så är det inte idag då det finns både skolor och hela stadsdelar där ytterst få talar svenska. Den naturliga och vardagliga kontakten med det svenska språket saknas därför i mångas vardag. Skolan blir den plats där vi har möjlighet att vända denna utveckling. Med

bakgrund av ovanstående yrkar Sverigedemokraterna på att kommunstyrelsen markerar emot förslaget om alternativa grundlärarexamen med svenska som andraspråk.

Remissammanställning

Ärendet

Utbildningsdepartementet har remitterat promemorian ”Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan” till Stockholms stad för yttrande. Promemorian föreslår bland annat ändringar i befintliga pedagogiska utbildningar och en ny försöksverksamhet med kortare kompletterande pedagogisk utbildning. Ändringar föreslås även i grundlärarexamen för att fler ska bli behöriga i svenska som andraspråk och modersmål.

Det första förslagsområdet handlar om att kraven på lärarutbildningen ska skärpas och förtydligas. Detta föreslås ske genom en ny förordning om utbildning till lärare och förskollärare.

Det andra förslagsområdet handlar om införandet av en ny försöksverksamhet med kortare kompletterande pedagogisk utbildning riktad till personer med en tidigare examen.

Det tredje förslagsområdet berör ändringar i de befintliga kompletterande utbildningarna för ämneslärare. En ny bestämmelse föreslås införas i de befintliga två förordningarna som styr de kompletterande pedagogiska utbildningarna.

Det fjärde förslagsområdet handlar om ändringar i grundlärarexamen som omfattar svenska som andraspråk och modersmål. Kraven för grundlärarexamen föreslås därför ändras så att ämnesstudier i något av ämnena svenska som andraspråk eller modersmål inklusive nationella minoritetsspråk kan ingå i inriktningarna.

Samtliga författningsförslag föreslås träda i kraft 1 augusti 2021 men tillämpas först från och med årsskiftet 2021/2022.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 15 mars 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till flera av förslagen i promemorian då de bedöms leda till att kvaliteten i lärarutbildningen stärks och att vi får fler legitimerade lärare i stadens skolor. Lärares professionalism och kompetens har avgörande betydelse när det gäller att ge elever en undervisning med hög kvalitet och möjlighet till god kunskapsutveckling.

Stadsledningskontoret ser positivt på att kraven på lärar- och förskollärarytbildningen förtydligas. Tyngdpunkten bör ligga i didaktiken och ämnesdidaktiken som förenar, stärker och utvecklar lärare.

Stadsledningskontoret anser att formuleringen om att lärosätena ska sträva efter att särskilt yrkesskickliga lärare och förskollärare används i den verksamhetsförlagda utbildningen är otydlig. Det är i praktiken skolhuvudmännen, inte lärosätena, som bestämmer vilka som kan vara handledare. Dessa förmedlas sedan till lärosätena. Lärosätena har därmed i praktiken ett begränsat inflytande över vilka som blir handledare. Det gäller även för formuleringen om att lärosätet ska eftersträva en hög koncentration av studenter vid varje övningskola eller övningsförskola, då det är huvudmannen som placerar dessa.

Stadsledningskontoret bedömer att förslaget om att lärarstudier ska ha olika delar av sin verksamhetsförlagda utbildning inom olika verksamheter med olika förutsättningar bidrar till att utveckla en bredare kompetens hos studenterna och ger värdefulla insikter om yrkets komplexitet. Samtidigt innebär det en ökad placeringsadministration om varje student placeras tre till fem gånger, beroende på vilket program de läser, istället för en eller två gånger vilket gäller för närvarande.

I Stockholms stad placeras årligen cirka 3 000 studenter inom den verksamhetsförlagda utbildningen. På grund av platsbrist kommer staden ha svårt att placera studenter som läser på distans och ska genomföra sin verksamhetsförlagda utbildning.

I förslaget om att utformningen av den verksamhetsförlagda utbildningen förtydligas används begreppet praktisknära forskning. Eftersom det är didaktiken som förenar lärarprofessionen föreslår stadsledningskontoret att didaktisk forskning ersätter eller kompletterar begreppet praktisknära forskning.

Stadsledningskontoret är positivt inställt till förslaget om gemensam samverkansstruktur och anställningar inom utbildningen men ser att ett par frågor behöver lösas. Bland annat kan lönesättningen från lärosätet behöva ses över, då lärare och forskollärare ofta får lägre lön från lärosätet än från den ordinarie huvudmannen. Personer med delade tjänster förlorar även ekonomiskt på det kopplat till dagens tjänstepensionsvillkor. En lösning behövs för att kunna inrätta denna typ av tjänst och locka kvalificerade sökanden.

I förslaget om samverkansstruktur anges det att yrkesskickliga lärare ska inkluderas och att det ska strävas efter att det anställs lärare med examen på forskarnivå.

Stadsledningskontoret önskar ett förtydligande kring distinktionen mellan hur de två grupperna ska kopplas till utbildningen och vad som i sammanhanget menas med begreppet inkludera.

Stadsledningskontoret är positivt till förslaget om fler, och uppföljning av, lärarledda timmar. Samtidigt vill stadsledningskontoret betona att det främst är kvaliteten i de lärarledda timmarna som bör följas upp.

Stadsledningskontoret anser att det är positivt att personer med olika erfarenheter och bakgrunder ges möjlighet till yrkesutbildning. Det är även bra med en betoning på reell kompetens i samband med antagning, vilket kan stimulera skolan att få in lärare med bredd och djup av kunskaper som inte ingår i alla lärarutbildningar. Det anses även bra att olika universitetsutbildningar kan leda till olika yrken.

Att försöksverksamheten initialt genomförs som just försöksverksamhet ses av stadsledningskontoret som positivt. Stadsledningskontoret vill betona vikten av att följa upp huruvida försöksverksamheten genererar kvalificerade och skickliga lärare och då främst de studerandes ämnesdidaktiska kunskaper och färdigheter jämte grundläggande färdigheter för läraryrket.

Stadsledningskontoret välkomnar förslaget att göra grundlärarexamen mer flexibel så att den även omfattar svenska som andraspråk och modersmål. Som konstateras i utredningen är just modersmål i grundskolan ett område där bristen på behöriga lärare är särskilt tydlig. Stadsledningskontoret ställer sig dock frågande till varför förslaget inte omfattar modersmål i ämneslärarutbildningen mot grundskolans årskurs 7–9. Modersmålsundervisning innebär för de allra flesta modersmållärare att de undervisar från förskoleklass till årskurs 9 och ofta i sammansatta grupper. Därför behövs utbildning i modersmål för alla stadier. Stadsledningskontoret saknar även en behörighetsgivande utbildning för ämnet modersmål på gymnasiet.

Kompetensförsörjning av modersmållärare är en utmaning som till största del måste lösas på nationell nivå. En lärarutbildning som gör det möjligt för fler att välja inriktning svenska som andraspråk eller modersmål kan vara en delösning på ett komplext problem. Samtidigt har skillnaderna mellan de båda svenskämnen ökat över tid, bland annat i de kommande kursplanerna. Utvärderingar har visat att 15 högskolepoäng inte är tillräckligt för dem som ska undervisa i svenska som andraspråk och brister har påvisats i bland annat grammatikkunskaper.

Vidare anser stadsledningskontoret att 15 poäng i ett estetiskt ämne är för lite för dem som väljer att kombinera det med sina 15 högskolepoäng i ämnesstudier i svenska som andraspråk. Stadsledningskontoret vill även betona vikten av att få fler behöriga lärare i de nationella minoritetsspråken.

Stadsledningskontoret ser att lärarutbildningen går mot en ökad detaljstyrning och vill i sammanhanget påpeka vikten av att didaktik avgör utbildningens innehåll. Medan övriga professionsutbildningar går mot större autonomi, går lärarutbildningen mot mindre.

Stadsledningskontoret anser att det är önskvärt med ett förtydligande kring hur lärare med utländsk utbildning i högre grad och framför allt mer effektivt kan gå mot svenska behörigheter. Många utländska lärare blir behöriga direkt när språkmålen i svenska nås, vilket är bra. Men även de skulle gynnas av gedigen kontextualiserad utbildningsvetenskap parallellt med språkstudierna. Mer frekventa intag på Utländska lärares vidareutbildning (ULV) och Vidareutbildning av lärare (VAL) som koordineras med vuxenutbildningen vore bra om akademien inte kan möta målgruppen tidigare.

Stadsledningskontoret ser det som fördelaktigt att kombinera de två sista kurserna i svenska inom vuxenutbildningen, SVA 2 och SVA 3, med innehåll från den utbildningsvetenskapliga kärnan, särskilt om yrkessvenska introduceras redan tidigare i de utländska lärarnas språkutbildning.

Stadsledningskontoret efterfrågar en nationell SFX-kurs (svenska för yrkesutbildade) för pedagoger i utbildningsvetenskaplig kärna som ges till målgruppen och som mot slutet av språkstudietiden övergår till akademisk nivå. Då vinner redan utbildade lärare tid och kunskaper medan närheten till tidigare yrkesidentitet finns och är aktuell. Att sänka tiden för utländska lärares väg till svensk behörighet ska inte ske på bekostnad av kvalitet utan med en yrkesinriktad kvalitet som sätts in tidigare, med fördel så snart personen anländer till Sverige.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen anser remissen besvarad med hänvisning till vad som sägs i tjänsteutlåtandet.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 mars 2021 följande.

1. Utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Martin Westmont (SD), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 februari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen ställer sig positiv till flera av förslagen i promemorian då kvalitén i lärarutbildningen stärks och vi får fler legitimerade lärare i stadens skolor. Lärares professionalism och kompetens har avgörande betydelse när det gäller att ge elever en undervisning med hög kvalitet och möjlighet till god kunskapsutveckling. Förvaltningen kommenterar i huvudsak inte förslagen som tillstyrks men har synpunkter och medskick som förtydligas nedan.

Kraven på lärarutbildningen skärps och fokus förtydligas

Utbildningsförvaltningen ser positivt på att kraven på lärar- och förskollärarytbildningen förtydligas. Förvaltningen anser att tyngdpunkten i utbildningsvetenskapliga kärnan bör ligga i didaktiken och ämnesdidaktiken som förenar, stärker och utvecklar lärare. Vad gäller bestämmelser och utformningen av den verksamhetsförlagda utbildningen anser förvaltningen

att formuleringen om att lärosätena ska sträva efter att särskilt yrkesskickliga lärare och förskollärare används i den verksamhetsförlagda utbildningen är otydlig. Det är i praktiken skolhuvudmännen, inte lärosätena, som bestämmer vilka som kan vara handledare. Dessa förmedlas sedan till lärosätena. Lärosätena har därmed i praktiken ett begränsat inflytande över vilka som blir handledare. Detsamma gäller för formuleringen om att lärosätet ska sträva mot en hög koncentration studenter vid varje övningsskola eller övningsförskola eftersom det är huvudmannen som placerar dessa. Att lärarstudenter har olika delar av sin verksamhetsförlagda utbildning inom olika verksamheter med olika förutsättningar bidrar enligt förvaltningen till att utveckla en bredare kompetens hos studenterna och ger värdefulla insikter om yrkets komplexitet. Samtidigt innebär det en ökad placeringsadministration. Om varje student placeras 3–5 gånger beroende på vilket program de läser istället för 1–2 som är fallet i dagläget ökar svårigheterna väsentligt. I Stockholms stad placeras årligen cirka 3 000 studenter inom den verksamhetsförlagda utbildningen. På grund av brist på platser kommer förvaltningen ha svårt att placera studenter som läser på distans och ska genomföra sin verksamhetsförlagda utbildning.

I förslaget om att utformningen av den verksamhetsförlagda utbildningen förtydligas används begreppet praktisknära forskning. Eftersom det är didaktiken som förenar lärarprofessionen föreslår förvaltningen att didaktisk forskning ersätter eller kompletterar begreppet praktisknära forskning. Förvaltningen är positivt inställd till förslaget om gemensam samverkansstruktur och anställningar inom utbildningen men ser att ett par frågor behöver lösas. Bland annat kan lönesättningen från lärosätet behöva ses över då lärare och förskollärare ofta får lägre lön från lärosätet än från den ordinarie huvudmannen. Personer med delade tjänster förlorar även ekonomiskt på det kopplat till dagens tjänstepensionsvillkor. En lösning behövs för att kunna inrätta denna typ av tjänst och locka kvalificerade sökanden. I förslaget om samverkansstruktur anges det att yrkesskickliga lärare ska inkluderas och att det ska strävas efter att det anställs lärare med examen på forskarnivå. Förvaltningen önskar ett förtydligande kring distinktionen mellan hur de två grupperna ska kopplas till utbildningen och vad som i sammanhanget menas med begreppet inkludera.

Förvaltningen är positiv till förslaget om fler, och uppföljning av, lärarledda timmar. Samtidigt vill förvaltningen betona att det främst är kvalitén i de lärarledda timmarna som bör följas upp – har lärarstudenterna fått de kunskaper som är grundläggande för det komplexa yrket? En kortare kompletterande pedagogisk utbildning för fler lärare i skolan. Förvaltningen anser att det är positivt att personer med olika erfarenheter och bakgrunder ges möjlighet till yrkesutbildning. Det är även bra med en betoning på reell kompetens i samband med antagning vilket kan stimulera skolan att få in lärare med bredd och djup av kunskaper som inte ingår i alla lärarutbildningar. Det anses även bra att olika universitetsutbildningar kan leda till olika yrken. Att försöksverksamheten initialt genomförs som försöksverksamhet ses av förvaltningen som positivt. Det är tveksamt om utbildningen ska kunna generera kvalificerade och skickliga lärare. Förvaltningen vill därför betona vikten av att följa upp de studerandes ämnesdidaktiska kunskaper och färdigheter jämte grundläggande färdigheter för läraryrket vid utvärdering.

Ändringar i befintlig kompletterande pedagogisk utbildning för fler ämneslärare

Förvaltningen ställer sig positivt till förslagen om ändringar i de befintliga kompletterande pedagogiska utbildningarna. En mer flexibel grundlärarexamen som omfattar svenska som andraspråk och modersmål. Förvaltningen välkomnar förslaget att göra grundlärarexamen mer flexibel så att den även omfattar svenska som andraspråk och modersmål. Som konstateras i utredningen är just modersmål i grundskolan ett område där bristen på behöriga lärare är särskilt tydlig, vilket förvaltningen lyft i flera tidigare remissvar. Med tanke på att det finns många lärarstudenter med ett annat förstaspråk än svenska eller som är flerspråkiga, är det bra om en del av dessa språkkunskaper kan komma till nytta i skolan och i undervisning. Förvaltningen ställer sig frågande till varför förslaget inte omfattar modersmål i ämneslärarutbildningen mot grundskolans årskurs 7–9. Modersmålsundervisning innebär för de allra flesta modersmållärare, att de undervisar från förskoleklass till årskurs 9 och ofta i

sammansatta grupper. Därför behövs utbildning i modersmål för alla stadier. Förvaltningen saknar även en behörighetsgivande utbildning för ämnet modersmål på gymnasiet. Kompetensförsörjning av modersmåls lärare är en utmaning som till största del måste lösas på nationell nivå. En lärarutbildning som gör det möjligt för fler att välja inriktning svenska som andraspråk eller modersmål ser förvaltningen kan vara en del lösning på ett komplext problem. Samtidigt har skillnaderna mellan de båda svenskämnen ökat över tid, bland annat i de kommande kursplanerna. Utvärderingar har visat att 15 högskolepoäng inte är tillräckligt för dem som ska undervisa i svenska som andraspråk och brister har påvisats ibland annat grammatikkunskaper Förvaltningen vill också poängtera att regeringen den 6 november 2020 gav Skolverket i uppdrag att göra en översyn av svenskämnen. Vidare anser förvaltningen att 15 poäng i ett estetiskt ämne är för lite för dem som väljer att kombinera det med sina 15 högskolepoäng i ämnesstudier i svenska som andraspråk. Förvaltningen vill även betona vikten av att få fler behöriga lärare i de nationella minoritetsspråken.

Övriga synpunkter

Förvaltningen ser att lärarutbildningen går mot en ökad detaljstyrning och vill i sammanhanget påpeka vikten av att didaktik avgör utbildningens innehåll. Medan övriga professionsutbildningar går mot större autonomi, går lärarutbildningen mot mindre. Förvaltningen anser att det är önskvärt med ett förtydligande kring hur lärare med utländsk utbildning i högre grad och framför allt mer effektivt kan gå mot svenska behörigheter. Många utländska lärare blir behöriga direkt när språkmålen i svenska nås, vilket är bra. Men även de skulle gynnas av gedigen kontextualiserad utbildningsvetenskap parallellt med språkstudierna. Frekventare intag på Utländska lärares vidareutbildning (ULV) och Vidareutbildning av lärare (VAL) som koordineras med vuxenutbildningen vore bra om akademien inte kan möta målgruppen tidigare. Förvaltningen ser det som fördelaktigt att kombinera de två sista kurserna i svenska inom vuxenutbildningen, SVA 2 och SVA 3, med innehåll från den utbildningsvetenskapliga kärnan, särskilt om yrkessvenska introduceras redan tidigare i de utländska lärarnas språkutbildning. Förvaltningen efterfrågar en nationell SFX-kurs (svenska för yrkesutbildade) för pedagoger i utbildningsvetenskaplig kärna som ges till målgruppen och som mot slutet av språkstudietiden övergår till akademisk nivå. På så sätt vinner redan utbildade lärare tid och kunskaper medan närheten till tidigare yrkesidentitet finns och är aktuell. Att sänka tiden för utländska lärares väg till svensk behörighet ska inte ske på bekostnad av kvalitet utan med en yrkesinriktad kvalitet som sätts in tidigare, med fördel så snart personen anländer till Sverige.

Reservationer m.m.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Martin Westmont (SD) enligt följande.

1. Att delvis bifalla förvaltningens beslut
2. Därutöver vill vi anför följande:

Alla barn och ungdomar ska ges goda förutsättningar för att lära sig svenska. Vägen dit är inte att öppna upp för alternativa sätt att avlägga lärarexamen. Förslaget att införa en mer flexibel grundlärarexamen som omfattar svenska som andraspråk är inte något som kommer vända utvecklingen vi ser i samhället med ökad segregation och utanförskap. Här är det viktigt att utbildningsförvaltningen tar ansvar. Vi vill att förvaltningen i sitt remissvar poängterar att förslaget att införa alternativa vägar till en lärarexamen inte kommer bidra till ett mer sammanhållet samhälle. Det är av stor vikt att våra lärare har goda kunskaper i svenska. Det kan tyckas vara en självklarhet men så är inte fallet. När modersmålsundervisningen utvecklades mellan 1968 och 1977 såg Sverige helt annorlunda ut. Svenska var då det språk som var det absolut dominerande huvudspråket. Så är det inte idag då det finns både skolor och hela stadsdelar där ytterst få talar svenska. Den naturliga och vardagliga kontakten med det svenska språket saknas därför i mångas vardag. Skolan blir den plats där vi har möjlighet att vända denna utveckling. Med bakgrund av ovanstående yrkar Sverigedemokraterna på att förvaltningen i sitt remissvar markerar emot förslaget om alternativa grundlärarexamen med svenska som andraspråk.